

Om livet på Grunufлот

Bengt Oldhammer

År 1995 inventerade jag det cirka 2.000 hektar stora Grunufлотs-komplexet på Siljanskupolen, öster om Orsa, åt länsstyrelsen. Jag åkte skidor ända fram till 24 maj, trots att det bara ligger drygt 300 meter över havet (28 maj var det 26 grader varmt och då badade jag!).

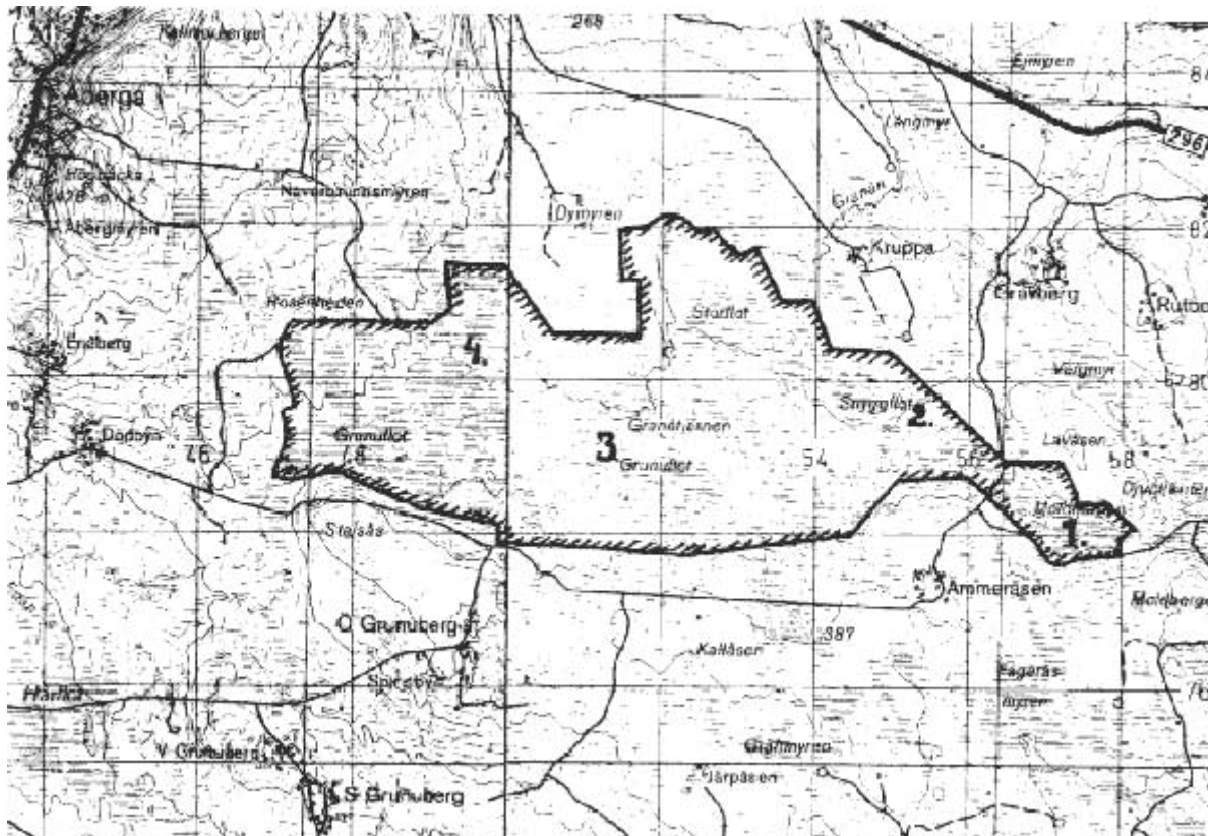
Myrarna är sedan tidigare dokumenterade och har högsta skyddsklass. Torvmarksarealen överstiger 60 procent, vilket ligger bland det högsta i länet. Vid inventeringen var området väglöst, men väggator var tyvärr under upphuggning. Visst hade det suttit fint med ett reservat på 2 500 hektar (men den tanken hade naturligtvis ingen ens vågat tänka anno 1995).

Men det har inte alltid varit tassemarker. Även om det inte funnits fåbodar i själva myrområdet fanns redan 1687 26 vallkullor vid intilliggande Grunubergs fåbodställe. Östra Grunuberg hade 1784 tre vall-lag som blev anklagade för att ha vållat skada på myrslogarna. Säkerligen fanns här också gott om sovholar. Från Kruppa fåbod i närheten nämns sju stycken i litteraturen.

Området har alltså påverkats under lång tid, till skillnad från många av de trakter där det funnits långfåbodar. Flera av långfåbodarna nämns inte förrän i slutet av 1800-talet.

Artikelförfattaren letar knappnåls lavar. Foto Björn Cederberg.

Intressanta områden

Fyra områden visade sig vara av störst intresse (se kartan ovan).

1. Moldtjärnen. Förutom kantzoner intill myren med gamla träd finns ett skifte med trädristning av kullor samt varglav på 10-20 träd på myren. Detta område är idag ett kommunalt reservat.

2. Snyggjärn. Från Filitjärnen och upp mot Snyggflots nordöstra del finns varglav på 15-20 träd, ett klubbkär, sumpskogar och äldre naturskog. Många myrholmar har intressanta kantzoner.

3. Granåttjärnen. Flera myrholmar väster och söder om tjärnen hyser gammal skog och har utvecklingsmöjligheter, bland annat hela Skolstugholen.

4. Rosenbäcken/Dritbäcken. Flera myrholmar har höga naturskogsvärden, bland annat en gammal tallskog med varglav på 40 torrakor. Här finns också områdets största naturskog med relativt opåverkad gran- och tallskog med mycket lågor.

Lite skogshistorik

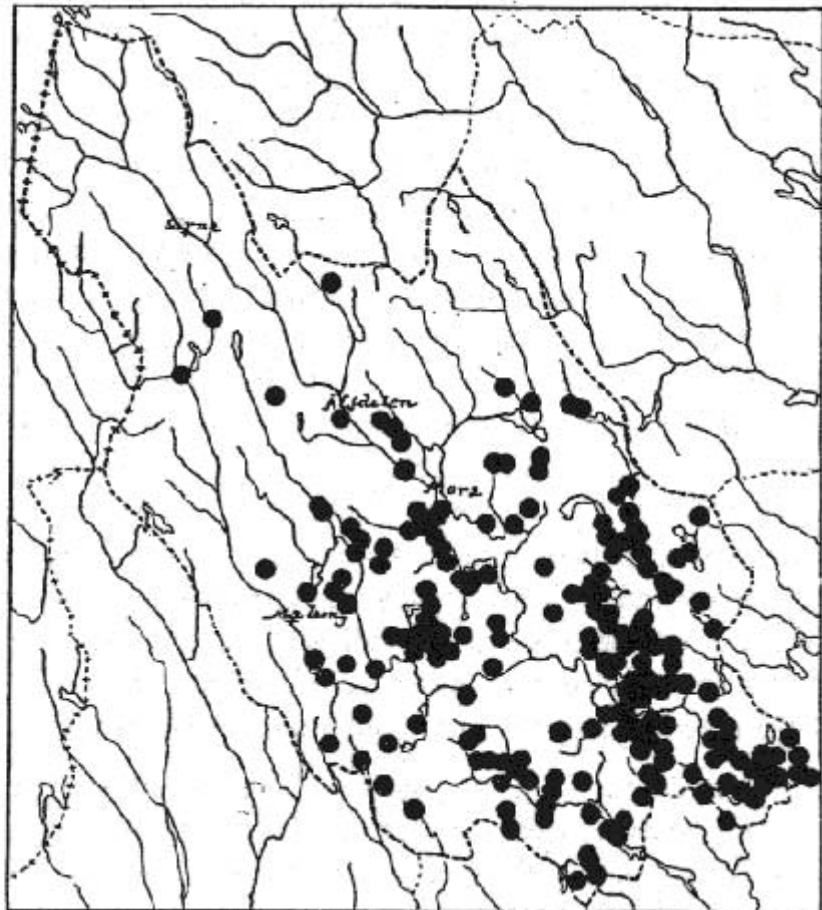
Vid varglavslokalen vid Rosenbäcken går det att få en inblick i hur skogarna i myrområdet sett ut en gång i tiden. Här finns ett litet fragment (1-2 hektar) med gamla tallar och torrakor. Några borrhade tallar var 358, 278 och 290 år i brösthöjd. Alltså två generationer på cirka 400 respektive 300 år. Några klena granar

var 214 och 162 år. En tydlig brandgräns syns i terrängen. Brandspår finns för övrigt på så gott som alla skogsholmar i hela myrkomplexet. Något brandrefugium utgör alltså inte myren, vilket man skulle kunnat tro.

Klibbalkärret är annars det mest anmärkningsvärda och avvikande i hela området. Det rör sig om en sumpig sträcka på flera hundra meter och med minst 50 meters bredd. Uppskattningsvis finns flera hundra klibbalar (vissa 30-40 cm i diameter), en art som inte alls är vanlig i Orsa. Dess utbredningsgräns i norra och nordvästra Dalarna är påfallande skarp, med bara enstaka reliktförekomster därutöver, se karta 2.

Hela området är tämligen påverkat av avverkningar. Intressant är att många små myrholmar har stubbar efter betydligt grövre träd än de som växer där idag. Inte ens dagens största tallöverståndare kan jämföras med många av de äldre grova stubbarna. En rekonstruktion av skogarnas forna utseende kittlar fantasin.

*Karta 2, som visar
klibbalens utbredning
i Dalarna, efter
Vesterlund 1919.*

Varglav och andra hotarter

Trots hårt arbete och beskrivning av en bra bit över 100 delområden hittades endast 15 rödlistade arter. Ett resultat som är intressant såtillvida att man kan spekulera i hur många arter man egentligen borde ha hittat om landskapet varit mindre påverkat. Och hur de drabbas om man inte skyddar området...

Förutom sångsvan, smålom, 4 par tranor, 9 sjungande videsparvar, tretåig hackspett, lavskrika, liten flugsnappare och andra fåglar kan bland vedsvamparna nämnas *tallticka* (bra indikatorart som förr var vanlig men snart är borta), *violmussling*, *rosenticka* (endast 2 lokaler), *citronticka*, *doftskinn*, *ullticka* och *kötticka*. Bland lavarna fanns *violettblå tagellav* spridd, men ej riklig eller ymnigt förekommande, *lunglav* och *skrovellav*.

Varglaven ska särskilt kommenteras då Siljansringens enda kända förekomster av dignitet finns i området. För övrigt finns den bara på enstaka träd i regionen, såvitt känt. Förekomsten vid Moldtjärnen består av 10-20 träd och är känd sedan tidigare, medan resten är nyupptäckta. En km norr om Lungtjärnen finns den på 40-talet träd, mest torrakor i gles skog och längs myrkanter, men även på själva myren. På vissa träd är den rikligt förekommande och en torraka hade 125 tofsar på vardera flera centimeters längd, vilket är anmärkningsvärt även för rikområden i nordvästra Dalarna. Detta är med andra ord en av de sydligaste förekomsterna i landet med så rik förekomst. Lokalen är mycket värdefull för förståelsen av varglavens utbredning i äldre tider.

En lokal med 5 träd finns i skogskanten öster om Filitjärnen. Mot Filiåsen finns den på ytterligare ett tiotal torrakor och stubbar, varav rikligt på några grova brända talltorrakor som står på ett hygge med fröträd. Här kan landskapsplanerare hitta exempel på praktiskt tillämpning i hänsynsfullt skogsbruk!

Söder om Rosenheden växer varglaven på en torraka och vid sydvästra myrkanter mot Brändåsen på minst 6 brända stubbar och torrakor i myren. Norr om Granåtjärnen finns den i varierande antal individ på 27 torrakor på myren. En halv km nordväst Granåtjärnen finns den på en handfull träd.

Avslutning

Men det bästa med området är kanske ändå att det tar mig 10-15 minuter att åka dit på västkanten. Där kan jag skida omkring helt själv och filosofera och besöka något av de många orrspel som finns. Och när jag ligger där på granrisbädden i min koja och läser vad Björn Berglund skriver i sin bok *Hallonmänniskan* från 1975 inser jag att hans ord handlar om våra förstörda samlingar av hjärnceller:

”Det är en fattig skog. Ingen skog är fattigare än den rena monokulturskogen av gran respektive tall. Det är ingen onaturlig skog. Sådan enahanda skog är ekologiskt sann i stora delar av Sverige. Men utfattig är den, enkel, snål och tidvis helt utan blommor och bär. Det intressanta för oss människor som lever i dag är att det är just den allra fattigaste typen av natur som vår samhällsutveckling premierar! Det är granmonokulturen som hyllas. Med förundran och förfäran tänker jag på detta.”

Referens:

Vesterlund, O. 1919: Klibbalens utbredning i Dalarna. *Skogen 1919*, 272-275.